

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziewiąta izba)

z dnia 14 grudnia 2023 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 93/13/EWG –
Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 –
Skutki stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umownego – Umowa kredytu
hipotecznego indeksowanego do waluty obcej zawierająca nieuczciwe warunki umowne dotyczące
kursu wymiany – Nieważność tej umowy – Roszczenia restytucyjne – Termin przedawnienia

W sprawie C-28/22

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie
prejudycjalnym, złożony przez Sąd Okręgowy w Warszawie (Polska) postanowieniem z dnia
19 listopada 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 12 stycznia 2022 r., w postępowaniu:

TL,

WE

przeciwko

Syndykowi masy upadłości Getin Noble Bank S.A., dawniej Getin Noble Bank S.A.

TRYBUNAŁ (dziewiąta izba),

w składzie: O. Spineanu-Matei, prezes izby, S. Rodin (sprawozdawca) i L.S. Rossi, sędziowie,

rzecznik generalny: A.M. Collins,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu WE i TL – M. Woźniak, radca prawny,
- w imieniu syndyka masy upadłości Getin Noble Bank S.A., dawniej Getin Noble Bank S.A. –
pierwotnie Ł. Hejmej, M. Przygodzka i A. Szczęśniak, adwokaci, a następnie M. Pugowski,
aplikant radcowski i J. Szewczak oraz Ł. Żak, adwokaci,

* Język postępowania: polski.

- w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna i S. Żyrek, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – N. Ruiz García i A. Szymtkowska, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy TL i WE a syndykiem masy upadłości Getin Noble Bank S.A., dawniej Getin Noble Bank S.A. w przedmiocie zwrotu kwot uiszczonych na rzecz banku na podstawie umowy kredytu hipotecznego uznanej za nieważną ze względu na to, że zawierała nieuczciwe warunki.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motyw dziesiąty dyrektywy 93/13 przewiduje:
„bardziej skuteczną ochronę konsumenta można osiągnąć poprzez przyjęcie jednolitych norm prawnych dotyczących nieuczciwych warunków; [...]”.
- 4 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:
„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami, nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.
- 5 Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:
„Zarówno w interesie konsumenta jak i konkurentów [konkurujących przedsiębiorców], państwa członkowskie zapewniają stosowanie i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami”.

Prawo polskie

- 6 Artykuł 117 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93), w brzmieniu obowiązującym w postępowaniu głównym (zwany dalej „kodeksem cywilnym”), stanowi:

„§ 1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu.

§ 2. Po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Jednakże zrzeczenie się zarzutu przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne.

§ 2¹. Po upływie terminu przedawnienia nie można domagać się zaspokojenia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi”.

- 7 Artykuł 117¹ tego kodeksu brzmi:

„§ 1. W wyjątkowych przypadkach sąd może, po rozważeniu interesów stron, nie uwzględnić upływu terminu przedawnienia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi, jeżeli wymagają tego względy słuszności.

§ 2. Korzystając z uprawnienia, o którym mowa w § 1, sąd powinien rozważyć w szczególności:

- 1) długość terminu przedawnienia;
- 2) długość okresu od upływu terminu przedawnienia do chwili dochodzenia roszczenia;
- 3) charakter okoliczności, które spowodowały niedochodzenie roszczenia przez uprawnionego, w tym wpływ zachowania zobowiązanego na opóźnienie uprawnionego w dochodzeniu roszczenia”.

- 8 Artykuł 118 wspomnianego kodeksu, w brzmieniu obowiązującym do dnia 8 lipca 2018 r., miał następujące brzmienie:

„Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata”.

- 9 Artykuł 118 tego samego kodeksu, w brzmieniu obowiązującym od dnia 8 lipca 2018 r., przewiduje:

„Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata”.

- 10 Zgodnie art. 120 ust. 1 kodeksu cywilnego:

„Bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu

rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie”.

11 Artykuł 355 tego kodeksu jest sformułowany następująco:

„§ 1. Dłużnik obowiązany jest do staranności ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność).

§ 2. Należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności”.

12 Artykuł 385¹ wspomnianego kodeksu stanowi:

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

§ 3. Niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

§ 4. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje”.

13 Artykuł 405 tego kodeksu brzmi:

„Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości”.

14 Artykuł 410 kodeksu cywilnego ma następujące brzmienie:

„§ 1. Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

§ 2. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia”.

15 Zgodnie z art. 455 wspomnianego kodeksu:

„Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania”.

16 Artykuł 481 § 1 tego kodeksu stanowi:

„Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi”.

17 Artykuł 496 tego samego kodeksu brzmi:

„Jeżeli wskutek odstąpienia od umowy strony mają dokonać zwrotu świadczeń wzajemnych, każdej z nich przysługuje prawo zatrzymania, dopóki druga strona nie zaoferuje zwrotu otrzymanego świadczenia albo nie zabezpieczy roszczenia o zwrot”.

18 Artykuł 497 kodeksu cywilnego ma następujące brzmienie:

„Przepis artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w razie rozwiązania lub nieważności umowy wzajemnej”.

19 Artykuł 5 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 1104), stanowi:

„1. Do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych stosuje się od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy przepisy [kodeksu cywilnego], w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

[...]

3. Do przysługujących konsumentowi roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, których terminy przedawnienia są określone w art. 118 i art. 125 § 1 [kodeksu cywilnego], stosuje się przepisy [kodeksu cywilnego], w brzmieniu dotychczasowym.

4. Roszczenia przedawnione przysługujące przeciwko konsumentowi, co do których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy nie podniesiono zarzutu przedawnienia, podlegają z tym dniem skutkom przedawnienia określonym w [kodeksu cywilnego], w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

20 W dniu 7 września 2007 r. TL i WE zawarli z bankiem, którego Getin Noble Bank jest następcą prawnym, umowę kredytu hipotecznego denominowanego w złotych polskich i indeksowanego do franka szwajcarskiego (zwaną dalej „umową kredytu”).

21 Zgodnie z postanowieniami tej umowy wykorzystana w złotych polskich kwota kredytu została przeliczona na kwotę wyrażoną we frankach szwajcarskich. Do przeliczenia bank stosował kurs kupna tej ostatniej waluty ustalony w tabeli kursów banku (zwany dalej „postanowieniami przeliczeniowymi”). TL i WE zobowiązani byli do spłacania rat w złotych polskich, w kwocie stanowiącej równowartość raty wyrażonej we frankach szwajcarskich.

- 22 W dniu 27 lipca 2017 r. TL i WE skierowali do Getin Noble Bank reklamację, w której podnieśli, że postanowienia przeliczeniowe są nieuczciwe, i zażądali od tego banku zwrotu rat miesięcznych, które wpłacili mu już na podstawie tych postanowień.
- 23 W dniu 28 września 2017 r. TL i WE wytoczyli powództwo sądowe, podnosząc, po pierwsze, że postanowienia przeliczeniowe były niezgodne z prawem, a po drugie, że umowa kredytu była nieważna. W toku postępowania sąd rozpoznający sprawę poinformował TL i WE, że w przypadku gdyby postanowienia te zostały uznane za niedozwolone, umowa ta zostanie uznana za nieważną. Pozwani w postępowaniu głównym zostali również poinformowani, że w takim przypadku zobowiązani będą do zwrotu kapitału kredytu niezwłocznie po wezwaniu banku, a także mogą zostać przeciwko nim wysunięte roszczenia banku o zapłatę wyższych kwot. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 12 listopada 2021 r., TL i WE potwierdzili wolę niezastępowania wspomnianych warunków umownych i nieutrzymywania w mocy wspomnianej umowy.
- 24 Wyrokiem częściowym z dnia 19 listopada 2021 r., który nie jest prawomocny, umowa kredytu została uznana za nieważną.
- 25 W dniu 9 lipca 2021 r. TL i WE zostało doręczone oświadczenie Getin Noble Bank, zgodnie z którym bank skorzystał z prawa zatrzymania świadczenia ewentualnie należnego TL i WE do czasu zaoferowania temu bankowi przez nich zwrotu świadczeń wzajemnych, czyli kwoty kredytu udostępnionej im przez bank na podstawie umowy kredytu albo zabezpieczenia roszczenia o zwrot tej kwoty.
- 26 Getin Noble Bank podniósł zarzut zatrzymania, który wywodzi z roszczenia restytucyjnego, którym dysponuje wobec powodów w postępowaniu głównym w celu odzyskania środków wypłaconych im w ramach wykonania umowy kredytu. Jednakże możliwość powołania się na ten zarzut zależy od kwestii, czy roszczenie to uległo przedawnieniu.
- 27 TL i WE utrzymują, że termin przedawnienia roszczeń Getin Noble Bank rozpoczął bieg w momencie, w którym ten ostatni otrzymał reklamację, o której mowa w pkt 22 niniejszego wyroku, lub w dniu doręczenia mu pozwu, o którym mowa w pkt 23 tego wyroku. Zdaniem powodów w postępowaniu głównym, ponieważ te dwa zdarzenia miały miejsce w 2017 r., roszczenia te uległy przedawnieniu w 2020 r.
- 28 Getin Noble Bank podnosi, że bieg terminu przedawnienia roszczenia banku jeszcze się nie rozpoczął. Zdaniem pozwanego banku bieg tego terminu przedawnienia następuje z chwilą prawomocnego rozstrzygnięcia w sporze dotyczącym skuteczności postanowień przeliczeniowych i ważności umowy kredytu.
- 29 Sąd Okręgowy w Warszawie (Polska), który jest sądem odsyłającym, informuje Trybunał, że zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., po pierwsze, nieuczciwy warunek nie wywołuje skutków prawnych od początku, a po drugie, konsument może w rozsądnym terminie wyrazić swą zgodę na ten warunek zarówno w toku sporu przed sądem, jak i pozasądowo, pod warunkiem że został wyczerpująco poinformowany o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą definitywna nieskuteczność (nieważność) tego warunku umownego – w tym o konsekwencjach związanych z ewentualnym brakiem możliwości dalszego obowiązywania umowy. Jeżeli należycie poinformowany konsument odmówi wyrażenia zgody na dany nieuczciwy warunek umowy, warunek ten zostanie pozbawiony skuteczności.

- 30 Zdaniem sądu odsyłającego taka wykładnia skutkuje tym, że od dnia, w którym dany konsument postanowi nie wyrazić zgody na taki warunek, bez którego dana umowa nie może dalej obowiązywać, lub od dnia upływu tego rozsądnego terminu umowa staje się definitywnie nieważna albo – jeżeli spełnione są przesłanki dopuszczalności jej utrzymania w mocy poprzez zastosowanie przepisów dyspozytywnych – umowa ta staje się skuteczna z mocą wsteczną w kształcie obejmującym ową regulację.
- 31 Sąd ten uważa, że zastosowanie tej wykładni rodzi pewne problemy. W tym względzie, poza okolicznością, że dany konsument jest zobowiązany do złożenia oświadczenia o swojej woli zakwestionowania rozpatrywanych nieuczciwych warunków umownych i wszczęcia postępowania sądowego, ze wspomnianej wykładni nie wynika jasno, od jakiej chwili rozpoczynają bieg terminy przedawnienia. O ile sąd ten uważa, że terminy te można znaleźć w ogólnych przepisach prawa polskiego, o tyle zastanawia się on nad zgodnością tych przepisów z dyrektywą 93/13.
- 32 Ponadto sąd odsyłający uważa, że konieczne jest uściślenie zakresu wyroku z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341). W tym względzie sąd ten zwraca się do Trybunału o wyjaśnienie, czy obowiązek pouczenia konsumenta o skutkach bezskuteczności nieuczciwych warunków umowy może mieć wpływ na roszczenia restytucyjne podniesione po uznaniu tej umowy za nieważną. W opinii sądu odsyłającego z orzecznictwa Trybunału wydaje się wynikać, że stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku umownego powinno oznaczać nie tylko brak związania konsumenta tym warunkiem, ale również zapewnienie mu roszczeń o charakterze restytucyjnym, których zakres nie będzie uzależniony od składania dodatkowych oświadczeń.
- 33 Sąd odsyłający zastanawia się, czy dyrektywa 93/13 wywołuje skutki względem przepisów prawa polskiego dotyczących terminów przedawnienia. W tym względzie sąd ten wskazuje, że w prawie polskim, po pierwsze, obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia staje się wymagalny, gdy nie zostaje spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do jego wykonania, a po drugie, jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie. Wspomniany sąd uściśla, że należy to rozumieć w ten sposób, iż bieg terminu przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia rozpoczyna się w dniu, który nie jest ściśle określony, a wyznaczany jest przez upływ czasu od daty, w której spełnienie nienależnego świadczenia zostało wykonane, pozwalając, po pierwsze, spełniającemu nienależne świadczenie na wystosowanie wezwania odbiorcy świadczenia do jego zwrotu, po drugie, tejże samej osobie na powiadomienie o tym wezwaniu odbiorcy, i po trzecie, temu ostatniemu na zwrot „niezwłocznie” rzezonego świadczenia.
- 34 Sąd odsyłający zastanawia się zaś nad zgodnością z prawem Unii wykładni tych przepisów przyjętej przez Sąd Najwyższy. W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że zgodnie z tą wykładnią początek biegu terminu przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia, którym to roszczeniem dysponuje przedsiębiorca z powodu nieważności umowy związanej z nieuczciwym charakterem warunku, może nastąpić dopiero od chwili, w której dana umowa stała się trwale bezskuteczna. Tymczasem umowa ta znajduje się w sytuacji zawieszony bezskuteczności do czasu zakończenia tego stanu przez zainteresowanego konsumenta, co mógłby uczynić w każdej chwili albo udzielając zgody na związanie tym warunkiem, albo odmawiając takiej zgody. Co się tyczy terminu przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia, które przysługuje temu konsumentowi, sąd ten uściśla, że bieg tego terminu nie może rozpocząć się, zanim konsument dowiedział się lub, rozsądnie rzecz ujmując, powinien dowiedzieć się o niedozwolonym charakterze warunku.

- 35 Zdaniem sądu odsyłającego, o ile początek biegu terminu przedawnienia roszczenia przedsiębiorcy o zwrot nienależnego świadczenia zależy od aktywnego zachowania konsumenta, o tyle przedsiębiorca może zostać zwolniony z wszelkiej odpowiedzialności w odniesieniu do nieuczciwych warunków zawartych w umowie, pod warunkiem że konsument nie podejmie żadnych działań zmierzających do zakwestionowania tej umowy i dochodzenia przysługujących mu roszczeń. Zdaniem tego sądu wykładnia ta wydaje się sprzeczna z dyrektywą 93/13, ponieważ przedsiębiorca, który wie, że konsument może utracić wiarygodność z powodu jej przedawnienia, nie zostałby zniechęcony do wprowadzania do umów nieuczciwych warunków, a ponadto nie tylko byłby skłonny do stosowania takich warunków, ale również do kontynuowania wykonywania tych umów, korzystając z faktu, że konsument niekoniecznie ma wiedzę i jest świadomy swoich praw.
- 36 Ponadto sąd odsyłający kwestionuje zgodność z dyrektywą 93/13 dodatkowych wymogów nałożonych na konsumenta, związanych z koniecznością składania przez niego, obok wystąpienia z jednoznacznie określonymi roszczeniami, również oświadczenia, zgodnie z którym jest on świadomy konsekwencji zakwestionowania przedmiotowych nieuczciwych warunków umownych. Jeżeli jednak konsument wystąpi z pozasądowym roszczeniem restytucyjnym, skonfrontowany z takim żądaniem przedsiębiorca może nie mieć pewności co do tego, czy konsument był należycie poinformowany o konsekwencjach nieważności danej umowy, jak tego wymaga prawo Unii. Sąd ten wydaje się uważać, że z takiego stwierdzenia wynika, iż konsument jest zobowiązany do złożenia, poza reklamacją, dodatkowych oświadczeń, a nawet do zwrócenia się o zbadanie tej reklamacji w ramach postępowania sądowego.
- 37 W tym względzie sąd odsyłający wyjaśnia, że w toku postępowania sądowego brak takiego oświadczenia może być substytuowany przez uczynienie zadość obowiązkowi informacyjnemu względem danego konsumenta przez sąd rozpoznający sprawę i przez podtrzymanie żądania restytucyjnego przez konsumenta.
- 38 Zdaniem tego sądu wniosek, do którego Trybunał doszedł w wyroku z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341), zgodnie z którym sąd krajowy, stwierdzając nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem, ma obowiązek poinformowania tego konsumenta o konsekwencjach prawnych nieważności tej umowy, niezależnie od tego, czy konsument ten jest reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika, powinien być zastrzeżony dla okoliczności takich jak te rozpatrywane w sprawie, w której zapadł ów wyrok, a mianowicie gdy ów sąd krajowy zbadał z urzędu ważność wspomnianej umowy. Sąd odsyłający uważa, że szeroka wykładnia tego wniosku nie byłaby zgodna z systemem ochrony konsumentów, który opierałby się na zasadzie, zgodnie z którą właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i racjonalny przeciętny konsument korzysta z ochrony, nie wymagając jednak „odrębnego weryfikowania stanu świadomości konsumenta dla przyjęcia, że jego oświadczenie wywołało określone skutki”.
- 39 Ponadto wykładnia przyjęta przez Sąd Najwyższy skutkuje również tym, że przedsiębiorca pozostanie w zwłoce ze spełnieniem świadczenia dopiero w dniu, w którym wyrok stwierdzający nieważność umowy ze względu na nieuczciwe warunki stanie się prawomocny, co wyklucza roszczenie danego konsumenta o zapłatę odsetek za okres od dnia skierowania żądania zwrotu do dnia uprawomocnienia się tego wyroku. Stanowiłoby to dla przedsiębiorców, z naruszeniem dyrektywy 93/13, zachętę do systematycznego odrzucania takich roszczeń, licząc z jednej strony na fakt, że niektórzy konsumenci zrezygnują z dochodzenia swoich praw przed sądem, a z drugiej strony, że nawet gdyby niektórzy konsumenci wytoczyli powództwa, zainteresowani przedsiębiorcy nie byłiby narażeni na praktyczne konsekwencje opóźnienia w zapłacie.

- 40 Sąd odsyłający zastanawia się również, czy uzależnienie definitywnego braku związania zawartą umową od prawomocnego rozstrzygnięcia przez sąd sporu dotyczącego nieuczciwego charakteru jej postanowień nie prowadzi do znacznego osłabienia pozycji danego konsumenta, w sposób zagrażający realizacji celów dyrektywy 93/13.
- 41 Zakładając, że dyrektywa 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, by konsekwencje nieważności umowy wystąpiły dopiero po złożeniu przez danego konsumenta oświadczenia, zgodnie z którym został on w pełni poinformowany o skutkach wynikających z tej nieważności, sąd odsyłający zastanawia się, czy dyrektywa ta wymaga, aby przedsiębiorca, do którego skierowano żądanie zwrotu, był zobowiązany zbadać z własnej inicjatywy, czy dany konsument jest świadomy tych skutków.
- 42 W tym względzie sąd ten wskazuje, że w prawie polskim początek biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy wynikających z bezskuteczności umowy zależy od chwili, w której mógł on wezwać zainteresowanego konsumenta do zwrotu przedmiotowego świadczenia. Jego zdaniem, o ile przyjmuje się, że jednostronna bezskuteczność nieuczciwych warunków umownych stanowi przeszkodę dla takiego wezwania, o tyle powstaje pytanie, czy przedsiębiorca jest zobowiązany do sprawdzenia skuteczności skierowanego do niego przez konsumenta wezwania do wykonania, w szczególności poprzez udzielenie mu wyjaśnień co do wzajemnych praw i obowiązków w przypadku nieważności umowy.
- 43 W przypadku gdyby dopuszczalne było uzależnienie początku biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy związanych z bezskutecznością umowy od jakiegokolwiek zdarzenia następującego po otrzymaniu przez tego przedsiębiorcę żądania zwrotu od zainteresowanego konsumenta lub jakiegokolwiek innego podważenia skuteczności lub zgodności z prawem rozpatrywanych warunków umownych, wspomniany sąd podnosi kwestię zgodności takiego rozwiązania z dyrektywą 93/13, biorąc pod uwagę fakt, że w prawie polskim termin ten rozpoczyna bieg dopiero wtedy, gdy umowa została definitywnie uznana za nieważną.
- 44 Ponadto sąd odsyłający zastanawia się, czy sytuacja, w której roszczenia restytucyjne konsumenta względem przedsiębiorcy przedawniają się niezależnie od przedawnienia roszczeń restytucyjnych danego przedsiębiorcy, jest zgodna z dyrektywą 93/13, zważywszy, że mogłoby to doprowadzić do tego, że roszczenia te przedawniłyby się przed powołaniem się przez tego przedsiębiorcę na prawo do zatrzymania obejmującego całość świadczeń spełnionych na rzecz konsumenta. W takim przypadku częściowy zwrot przez przedsiębiorcę świadczeń spełnionych przez konsumenta byłby uzależniony od złożenia oferty zwrotu przez niego całości świadczeń wykonanych na rzecz konsumenta przez tego przedsiębiorcę.
- 45 Sąd ten zastanawia się, czy zgodne z dyrektywą 93/13 byłoby przyjęcie, że przedsiębiorca nie będzie pozostawał w stanie opóźnienia od momentu wezwania go do zwrotu nienależnych świadczeń, a dopiero od momentu, w którym zostanie zweryfikowane, czy dany konsument jest świadomy skutków nieważności danej umowy i rezygnuje z ochrony przed takimi skutkami. Skutkiem takiej wykładni jest faktyczne pozbawienie konsumenta prawa do odsetek za opóźnienie za okres, który, ze względu na czas trwania postępowania sądowego, sięgać może kilku lat.
- 46 Sąd ten informuje Trybunał, że zgodnie z powszechnie przyjętą przez polskie sądy wykładnią prawa polskiego wykonanie przez dłużnika prawa do zatrzymania pociąga za sobą ustanie opóźnienia. Tymczasem fakt pozostawania przez dłużnika w stanie opóźnienia jest wstępną przesłanką powstania obowiązku zapłaty odsetek za opóźnienie. Wykładnia ta opiera się zatem na

zasadzie, że dany dłużnik jest gotowy do wykonania świadczenia, lecz przysługuje mu prawo, na które można się powołać wobec swojego wierzyciela, zwalniające go ze zobowiązania do niezwłocznego wykonania.

- 47 W ramach sporów dotyczących praw wywodzonych z dyrektywy 93/13 przedsiębiorcy, tacy jak pozwany w postępowaniu głównym, kwestionują zasadność roszczeń konsumentów, a zatem nie są skłonni do zwrotu konsumentom danych świadczeń. Tymczasem sąd odsyłający wyraża poważne wątpliwości co do tego, czy dokonywana przez polskie sądy wykładnia przepisów prawa polskiego dotyczących terminów przedawnienia jest zgodna z dyrektywą 93/13, gdyż wykładnia ta powoduje, że przedsiębiorcy negują uzasadnione roszczenia konsumentów i nie ponoszą odpowiedzialności za niezasadne korzystanie z przedmiotowych środków oraz za ich opóźniony zwrot zainteresowanym konsumentom.
- 48 W tych okolicznościach Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy zgodna z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych [w niej zawartych] uzależnia początek biegu terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych przedsiębiorcy od któregośkolwiek z poniższych zdarzeń:
- a) zgłoszenia przez konsumenta wobec przedsiębiorcy roszczeń lub zarzutów opartych o niedozwolony charakter postanowień umownych albo od udzielenia przez sąd, działający z urzędu, informacji o możliwości uznania postanowień umowy za niedozwolone, albo
 - b) złożenia przez konsumenta oświadczenia o otrzymaniu przez niego wyczerpującej informacji o skutkach (konsekwencjach prawnych), jakie wiążą się z brakiem możliwości dalszego obowiązywania umowy, w tym informacji o możliwości występowania przez przedsiębiorcę z roszczeniami restytucyjnymi i zakresie tych roszczeń, albo
 - c) zweryfikowania w postępowaniu sądowym wiedzy (świadomości) konsumenta odnośnie do skutków (konsekwencji prawnych) braku możliwości dalszego obowiązywania umowy bądź pouczenia o takich skutkach udzielonego przez sąd, albo
 - d) wydania przez sąd prawomocnego wyroku rozstrzygającego spór pomiędzy przedsiębiorcą i konsumentem[?]
- 2) Czy zgodna z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, nie nakłada na przedsiębiorcę, wobec którego konsument wystąpił z roszczeniami związanymi z istnieniem w umowie niedozwolonych postanowień, obowiązku podjęcia samodzielnych działań zmierzających do zweryfikowania, czy konsument jest świadomy skutków wyeliminowania z umowy postanowień niedozwolonych lub braku możliwości dalszego obowiązywania umowy[?]
- 3) Czy zgodna z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, przewiduje, że termin przedawnienia roszczenia restytucyjnego konsumenta rozpoczyna swój bieg, zanim rozpocznie się bieg terminu przedawnienia roszczenia restytucyjnego przedsiębiorcy[?]

- 4) Czy zgodna z art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, przewiduje, że przedsiębiorcy przysługuje prawo do uzależnienia zwrotu świadczeń otrzymanych od konsumenta od równoczesnego zaoferowania przez konsumenta zwrotu świadczeń otrzymanych od przedsiębiorcy lub zabezpieczenia przez konsumenta dokonania takiego zwrotu, przy czym przy określeniu wysokości świadczenia należnego od konsumenta nie zostaną uwzględnione kwoty, roszczenie o zwrot których uległo przedawnieniu[?]
- 5) Czy zgodna z art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, przewiduje, że konsumentowi nie będą przysługiwać w całości lub w części odsetki za opóźnienie za okres od otrzymania przez przedsiębiorcę wezwania do zwrotu świadczeń, w tym w przypadku skorzystania przez przedsiębiorcę z uprawnienia, o którym mowa w pytaniu czwartym?”.

W przedmiocie właściwości Trybunału

- 49 Getin Noble Bank podnosi, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zmierza w istocie do uzyskania od Trybunału wykładni prawa polskiego, co nie należy do jego właściwości.
- 50 W tym względzie należy zauważyć, że argument podniesiony przez Getin Noble Bank opiera się na błędnym założeniu, zgodnie z którym wykonywanie przez państwa członkowskie ich prawa do określenia warunków, w ramach których zostaje wykazane stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku zawartego w umowie, i konkretne skutki prawne tego stwierdzenia nie są objęte zakresem stosowania prawa Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutierrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 66).
- 51 Trybunał orzekł już bowiem, że krajowe ramy prawne w zakresie ochrony zagwarantowanej konsumentom przez dyrektywę 93/13 nie mogą zmienić zakresu i – w związku z tym – istoty tej ochrony, podważając tym samym wzmocnienie skuteczności wspomnianej ochrony poprzez przyjęcie jednolitych zasad dotyczących nieuczciwych warunków, które to wzmocnienie było zamiarem prawodawcy Unii Europejskiej, co zostało wskazane w motywie dziesiątym tej dyrektywy [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 52 W zakresie, w jakim argument podniesiony przez Getin Noble Bank dotyczy pierwszego pytania prejudycjalnego i okoliczności, że pytanie to nie precyzuje, która ze wspomnianych w tym pytaniu lit. a)–d) wykładni prawa polskiego stanowi wykładnię przyjętą w polskim porządku prawnym, należy zauważyć w pierwszej kolejności, że wprawdzie pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy w ramach stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny i którego ustalenie nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy, niemniej procedura ustanowiona w art. 267 TFUE stanowi instrument współpracy między Trybunałem a sądami krajowymi, dzięki któremu Trybunał dostarcza sądom krajowym elementy tego prawa niezbędne do rozstrzygnięcia zawisłych przed nimi sporów. Odesłanie prejudycjalne nie ma służyć wydawaniu opinii doradczych w przedmiocie pytań ogólnych i hipotetycznych, lecz ma być podyktowane potrzebą skutecznego rozstrzygnięcia sporu. Jak wynika z samego brzmienia art. 267 TFUE, orzeczenie

- w trybie prejudycjalnym musi być „niezbędne”, aby umożliwić sądowi odsyłającemu „wydanie wyroku” w zawieszanej przed nim sprawie (postanowienie z dnia 7 kwietnia 2022 r., J.P., C-521/20, EU:C:2022:293, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 53 W drugiej kolejności w ramach postępowania ustanowionego w art. 267 TFUE Trybunał nie jest właściwy do orzekania w przedmiocie wykładni krajowych przepisów ustawowych lub wykonawczych ani w przedmiocie zgodności takich przepisów z prawem Unii. Z utrwalonego orzecznictwa wynika bowiem, że w ramach odesłania prejudycjalnego na podstawie art. 267 TFUE Trybunał może jedynie dokonywać wykładni prawa Unii w granicach przyznanych mu kompetencji (postanowienie z dnia 10 stycznia 2022 r., Anatecor, C-400/21, EU:C:2022:30, pkt 13 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 54 Niemniej jednak do Trybunału należy, w obliczu pytań sformułowanych w sposób nieodpowiedni lub wykraczający poza ramy zadań powierzonych Trybunałowi na mocy art. 267 TFUE, wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, elementów prawa Unii, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu (postanowienie z dnia 10 stycznia 2022 r., Anatecor, C-400/21, EU:C:2022:30, pkt 15 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 55 W niniejszej sprawie z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, po pierwsze, że w uchwale z dnia 7 maja 2021 r. Sąd Najwyższy przyjął wykładnię prawa polskiego, zgodnie z którą termin przedawnienia roszczeń przedsiębiorców wynikających z nieważności umowy kredytu hipotecznego zawierającej nieuczciwe warunki rozpoczyna bieg dopiero wtedy, gdy umowa ta staje się trwale bezskuteczna lub gdy wyrok stwierdzający nieważność tej umowy staje się prawomocny.
- 56 Po drugie, mając na względzie wątpliwości, jakie żywi sąd odsyłający co do zgodności tej wykładni prawa krajowego z dyrektywą 93/13 w odniesieniu do początku biegu terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych wynikających z nieważności umowy z powodu istnienia nieuczciwych warunków, sąd ten nie zwraca się do Trybunału o dokonanie wykładni prawa krajowego, lecz przedstawia różne możliwe momenty początku biegu tego terminu i zwraca się do Trybunału w istocie z pytaniem, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie takim możliwościom, czy też nie.
- 57 W związku z tym nie można uznać, że pytanie pierwsze dotyczy wykładni prawa polskiego i z tego względu argument Getin Noble Bank dotyczący braku właściwości Trybunału należy oddalić.
- 58 Z powyższego wynika, że Trybunał jest właściwy do rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i trzeciego

- 59 Poprzez pytania pierwsze i trzecie, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w następstwie uznania nieważności zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem umowy kredytu hipotecznego ze względu na zawarte w tej umowie nieuczciwe

warunki termin przedawnienia roszczeń tego przedsiębiorcy wynikających z nieważności rzeczony umowy rozpoczyna biec dopiero od dnia, w którym staje się ona trwale bezskuteczna, podczas gdy termin przedawnienia roszczeń tego konsumenta wynikających z nieważności tej umowy rozpoczyna bieg w chwili, w której dowiedział się on lub powinien był wiedzieć o nieuczciwym charakterze warunku powodującego tę nieważność.

- 60 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w braku stosownych uregulowań unijnych w tej dziedzinie właściwymi procedurami służącymi zapewnieniu ochrony konsumentów przewidzianej w dyrektywie 93/13 są – zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich – procedury ustanowione w wewnętrznym porządku prawnym tych państw. Jednocześnie owe krajowe przepisy nie mogą być mniej korzystne od procedur dotyczących podobnych sytuacji o charakterze wewnętrznym (zasada równoważności) ani zorganizowane w taki sposób, by czyniły wykonywanie uprawnień przyznanych przez prawo Unii nadmiernie utrudnionym lub praktycznie niemożliwym (zasada skuteczności) [wyrok z dnia 8 września 2022 r., D.B.P. i in. (Kredyt hipoteczny denominowany w walucie obcej), od C-80/21 do C-82/21, EU:C:2022:646, pkt 86 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 61 W drugiej kolejności, jeśli chodzi o zasadę skuteczności, to należy zauważyć, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowe przepisy proceduralne czynią niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych przed poszczególnymi sądami krajowymi. Z tej perspektywy należy uwzględnić w razie potrzeby zasady leżące u podstaw krajowego systemu sądownictwa, takie jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowy przebieg postępowania [wyrok z dnia 8 września 2022 r., D.B.P. i in. (Kredyt hipoteczny denominowany w walucie obcej), od C-80/21 do C-82/21, EU:C:2022:646, pkt 87 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 62 W trzeciej i ostatniej kolejności Trybunał wyjaśnił, że ciążący na państwach członkowskich obowiązek zapewnienia skuteczności praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii, oznacza, w szczególności w odniesieniu do praw wynikających z dyrektywy 93/13, wymóg skutecznej ochrony sądowej, ustanowiony również w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, który ma zastosowanie między innymi do określania zasad proceduralnych dotyczących takich powództw opartych na takich prawach [wyrok z dnia 8 września 2022 r., D.B.P. i in. (Kredyt hipoteczny denominowany w walucie obcej), od C-80/21 do C-82/21, EU:C:2022:646, pkt 88 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 63 W niniejszej sprawie pytania pierwsze i trzecie dotyczą w szczególności ewentualnej asymetrii środków prawnych przewidzianych w prawie polskim z jednej strony dla przedsiębiorców, a z drugiej strony dla konsumentów w odniesieniu do początku biegu terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych wynikających z nieważności umowy z powodu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie.
- 64 W tym względzie Trybunał uznał, w ramach sprawy dotyczącej ustalenia ograniczenia czasowego uprawnienia sądu do nieuwzględnienia, z urzędu lub w następstwie podniesionego przez konsumenta zarzutu, nieuczciwego warunku, że ustanowienie takiego ograniczenia może naruszać skuteczność ochrony przewidzianej w art. 6 i 7 dyrektywy 93/13, ponieważ dla pozbawienia konsumentów możliwości skorzystania z tej ochrony wystarczyłoby, aby przedsiębiorcy doczekali upływu terminu wyznaczonego przez ustawodawcę krajowego do żądania wykonania nieuczciwych warunków, które nadal stosowaliby w umowach (zob. podobnie wyrok z dnia 21 listopada 2002 r., Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, pkt 35).

- 65 W tym samym duchu rzecznik generalna J. Kokott uznała zasadniczo w pkt 63–67 opinii w sprawach Cofidis i OPR-Finance (C-616/18 i C-679/18, EU:C:2019:975), dotyczących wykładni dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66), że różne terminy przedawnienia przewidziane z jednej strony dla przedsiębiorców, a z drugiej strony dla konsumentów tworzą asymetrię środków prawnych, które mogą naruszać skuteczność ochrony przewidzianej w tej dyrektywie.
- 66 Tak więc sytuacja, w której termin przedawnienia roszczeń konsumenta wynikających z nieważności umowy kredytu hipotecznego rozpoczyna bieg przed dniem, w którym sąd stwierdzi trwałą bezskuteczność tej umowy, mimo że termin ten nie upływa, zanim konsument powziął wiedzę o jego prawach lub w racjonalny sposób mógł się o nich dowiedzieć, podczas gdy termin przedawnienia przewidziany dla odpowiednich roszczeń przedsiębiorcy rozpoczyna bieg w dniu, w którym sąd stwierdzi tę trwałą bezskuteczność, stanowi asymetrię mogącą naruszyć ochronę tego konsumenta zagwarantowaną w dyrektywie 93/13.
- 67 W tym względzie należy przypomnieć, po pierwsze, że umowy kredytu hipotecznego są zazwyczaj wykonywane przez długi okres, tak że nawet termin przedawnienia wynoszący sześć lub dziesięć lat mający zastosowanie do roszczeń restytucyjnych konsumentów może okazać się pod pewnymi warunkami niezgodny z zasadą skuteczności [zob. podobnie wyrok z dnia 8 września 2022 r., D.B.P. i in. (Kredyt hipoteczny denominowany w walucie obcej), od C-80/21 do C-82/21, EU:C:2022:646, pkt 100].
- 68 Po drugie, należy zauważyć, że konsument ma prawo dochodzić praw, które wywodzi z dyrektywy 93/13, zarówno przed sądem, jak i – jak w niniejszej sprawie – na drodze pozasądowej, aby móc ewentualnie zaradzić nieuczciwemu charakterowi warunku poprzez zmianę go w drodze umownej (zob. podobnie wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 49), przy czym prawo to nie jest ograniczone prawem krajowym.
- 69 I tak z pkt 29 niniejszego wyroku wynika, że zgodnie z wykładnią prawa polskiego przyjętą przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 maja 2021 r. konsument, pod warunkiem że zostanie w pełni poinformowany o skutkach prawnych trwałej bezskuteczności nieuczciwego warunku, może wyrazić zgodę na ten warunek lub odmówić takiej zgody zarówno w postępowaniu sądowym, jak i w postępowaniu pozasądowym.
- 70 Tymczasem w zakresie, w jakim nie można wykluczyć – czego zbadanie należy jednak do sądu odsyłającego – że zgodnie z prawem polskim konsument, który wnosi reklamację na drodze pozasądowej, zna prawa przysługujące mu na podstawie dyrektywy 93/13, skoro do reklamacji tej załączone jest wyraźne oświadczenie, że otrzymał pełną informację odnośnie do konsekwencji ewentualnej nieważności danej umowy, nie jest wyeliminowane ryzyko, że termin przedawnienia roszczeń konsumenta wynikających z nieważności umowy kredytu hipotecznego upłynie jeszcze przed rozpoczęciem biegu terminu przedawnienia dla odpowiednich roszczeń danego przedsiębiorcy.
- 71 Ponadto zgodnie z informacjami dostarczonymi przez sąd odsyłający, o których mowa w pkt 39 niniejszego wyroku, przyjęta przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 maja 2021 r. wykładnia prawa polskiego, która oznacza, że termin przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy rozpoczyna bieg dopiero od dnia uprawomocnienia się wyroku stwierdzającego nieważność rozpatrywanej umowy kredytu hipotecznego, skutkowałaby również tym, że przedsiębiorca ten naruszałby obowiązki umowne tej umowy dopiero od tej daty. W związku z tym zainteresowany konsument,

w przypadku gdyby jego roszczenia restytucyjne nie uległy przedawnieniu, nie mógłby uzyskać odsetek za opóźnienie od dnia wniesienia przez niego żądania zwrotu kwot zapłaconych na podstawie nieuczciwych warunków zawartych we wspomnianej umowie, co zachęcałoby wspomnianego przedsiębiorcę, z naruszeniem dyrektywy 93/13, do systematycznego odrzucania takich żądań.

- 72 Asymetria środków prawnych, taka jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, może zatem tym bardziej zachęcać przedsiębiorcę, w następstwie pozasądowej reklamacji konsumenta, do pozostania bezczynnym lub do wydłużenia etapu pozasądowego poprzez przedłużenie negocjacji, aby termin przedawnienia roszczeń konsumenta upłynął, zanim, po pierwsze, termin przewidziany dla jego własnych wierzytelności rozpocznie bieg dopiero od dnia, w którym sąd stwierdzi trwałą bezskuteczność danej umowy kredytu hipotecznego, a po drugie, czas trwania fazy pozasądowej nie będzie miał wpływu na odsetki należne konsumentowi.
- 73 Taka asymetria może zatem naruszać w pierwszej kolejności zasadę skuteczności, o której mowa w pkt 60 i 61 niniejszego wyroku, zgodnie z którą procedury zapewniające realizację ochrony konsumentów przewidzianej w dyrektywie 93/13 nie mogą być ukształtowane w taki sposób, by czyniły wykonywanie praw przyznanych przez porządek prawny Unii praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym.
- 74 W drugiej i ostatniej kolejności taka asymetria może podważać skutek zniechęcający, jaki art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z art. 7 ust. 1 tej dyrektywy zamierzał powiązać ze stwierdzeniem nieuczciwego charakteru warunków znajdujących się w umowach zawieranych z konsumentami przez przedsiębiorcę [zob. podobnie wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 75 W świetle całości powyższych rozważań na pytania pierwsze i trzecie należy odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w następstwie uznania za nieważną umowy kredytu hipotecznego zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem z uwagi na zawarte w tej umowie nieuczciwe warunki termin przedawnienia roszczeń tego przedsiębiorcy wynikających z nieważności rzeczony umowy rozpoczyna bieg dopiero od dnia, w którym staje się ona trwale bezskuteczna, podczas gdy termin przedawnienia roszczeń tego konsumenta wynikających z nieważności tej umowy rozpoczyna bieg w chwili, w której dowiedział się on lub powinien dowiedzieć się o nieuczciwym charakterze warunku powodującego tę nieważność.

W przedmiocie pytania drugiego

- 76 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą na przedsiębiorcy, który zawarł umowę kredytu hipotecznego z konsumentem, nie spoczywa obowiązek sprawdzenia, czy konsument ten wiedział o skutkach usunięcia nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie lub o niemożności zachowania mocy wiążącej owej umowy w przypadku usunięcia tych warunków.
- 77 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że sąd krajowy rozpatrujący spór dotyczący dyrektywy 93/13 jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne wchodzące w zakres stosowania tej dyrektywy mają nieuczciwy charakter, i przy tej okazji zniwelować brak

równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego (zob. podobnie wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 78 Dla zapewnienia ochrony zamierzonej przez wspomnianą dyrektywę nierówność występująca pomiędzy pozycją konsumenta i pozycją przedsiębiorcy może bowiem zostać zrównoważona jedynie poprzez pozytywną interwencję niezależnego od stron umowy sądu krajowego rozpoznającego sprawę (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 79 Choć Trybunał orzekł wprawdzie, że system przewidziany w dyrektywie 93/13 nie może stać na przeszkodzie temu, by strony umowy eliminowały nieuczciwy charakter zawartego w niej warunku poprzez jego zmianę w drodze umowy, o ile, po pierwsze, odstąpienie przez konsumenta od powołania się na nieuczciwy charakter wynika z jego wolnej i świadomej zgody, i po drugie, nowy warunek zmieniający nie jest nieuczciwy, o tyle zarówno takie odstąpienie, jak i nieuczciwy charakter nowego warunku zmieniającego mogą być przedmiotem nowego sporu (zob. podobnie wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, pkt 49–51).
- 80 Do instytucji kredytowych należy zatem organizacja działalności w sposób zgodny z tą dyrektywą 93/13 [zob. podobnie wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 83], niemniej jednak instytucja kredytowa nie jest zobowiązana do zbadania, czy konsument, z którym zawarła umowę kredytu hipotecznego, jest świadomy skutków usunięcia nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie.
- 81 W konsekwencji na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą na przedsiębiorcy, który zawarł umowę kredytu hipotecznego z konsumentem, nie spoczywa obowiązek sprawdzenia, czy konsument ten ma wiedzę o skutkach usunięcia nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie lub o niemożności zachowania mocy wiążącej owej umowy w przypadku usunięcia tych warunków.

W przedmiocie pytania czwartego

- 82 W świetle odpowiedzi udzielonej na pytania pierwsze i trzecie nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie czwarte, zadane na wypadek, gdyby dyrektywa 93/13 nie sprzeciwiała się temu, aby roszczenia restytucyjne konsumenta uległy przedawnieniu niezależnie od przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy.

W przedmiocie pytania piątego

- 83 Poprzez pytanie piąte sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w sytuacji gdy umowa kredytu hipotecznego zawarta przez przedsiębiorcę z konsumentem nie może już pozostać wiążąca po usunięciu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie, przedsiębiorca ten może powołać się na prawo zatrzymania umożliwiające mu uzależnienie zwrotu świadczeń otrzymanych od tego konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od tego przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez przedsiębiorcę tego prawa zatrzymania powoduje utratę przez konsumenta

prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania zobowiązania umownego, po tym jak otrzyma on wezwanie do zwrotu świadczeń, które zostały mu zapłacone w wykonaniu rzeczowej umowy.

- 84 Z postanowienia odsyłającego wynika, że zgodnie z wykładnią sądową prawa polskiego w przypadku nieważności umowy stan opóźnienia po jednej ze stron ustaje z powodu skorzystania przez tę stronę z prawa zatrzymania świadczenia, które musi ona zapłacić drugiej stronie, do czasu złożenia przez nią oferty spełnienia świadczenia lub udzielenia gwarancji na wykonanie świadczenia, które musi sama spełnić, tak że w braku wykładni przyjętej przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 maja 2021 r. konsumentowi należne byłyby odsetki za opóźnienie od upływu terminu wyznaczonego przedsiębiorcy na wykonanie zobowiązania, po otrzymaniu przez niego stosownego wniosku konsumenta, do chwili podniesienia zarzutu zatrzymania.
- 85 Zważywszy bowiem, że zgodnie z wyjaśnieniami przedstawionymi przez sąd odsyłający ze wspomnianej uchwały wynika, iż przedsiębiorca nie znajduje się w sytuacji opóźnienia w wykonaniu, zanim umowa kredytu hipotecznego stanie się trwale bezskuteczna, konsument traci prawo do części lub całości odsetek za opóźnienie, co dodatkowo pogarsza jego sytuację prawną i finansową.
- 86 Skuteczność ochrony przyznanej konsumentom przez dyrektywę 93/13 byłaby zagrożona, gdyby konsumenci ci, powołując się na prawa, które wywodzą z tej dyrektywy, byli narażeni na ryzyko nieotrzymania odsetek za opóźnienie od kwot, które powinny im zostać zwrócone ze względu na nieważność takiej umowy od momentu upływu terminu nałożonego na przedsiębiorcę do wykonania świadczenia, po tym jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu tych kwot.
- 87 Na pytanie piąte należy zatem odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w sytuacji gdy umowa kredytu hipotecznego zawarta przez przedsiębiorcę z konsumentem nie może już pozostać wiążąca po usunięciu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie, przedsiębiorca ten może powołać się na prawo zatrzymania umożliwiające mu uzależnienie zwrotu świadczeń otrzymanych od tego konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od tego przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez tego samego przedsiębiorcę tego prawa zatrzymania powoduje utratę przez rzeczowego konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania świadczenia po tym, jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu świadczeń zapłaconych mu w wykonaniu tej umowy.

W przedmiocie kosztów

- 88 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziewiąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich w związku z zasadą skuteczności

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w następstwie uznania za nieważną umowy kredytu hipotecznego zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem z uwagi na zawarte w tej umowie nieuczciwe warunki termin przedawnienia roszczeń tego przedsiębiorcy wynikających z nieważności rzeczony umowy rozpoczyna bieg dopiero od dnia, w którym staje się ona trwale bezskuteczna, podczas gdy termin przedawnienia roszczeń tego konsumenta wynikających z nieważności tej umowy rozpoczyna bieg w chwili, w której dowiedział się on lub powinien dowiedzieć się o nieuczciwym charakterze warunku powodującego tę nieważność.

- 2) Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą na przedsiębiorcy, który zawarł umowę kredytu hipotecznego z konsumentem, nie spoczywa obowiązek sprawdzenia, czy konsument ten ma wiedzę o skutkach usunięcia nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie lub o niemożności zachowania mocy wiążącej owej umowy w przypadku usunięcia tych warunków.

- 3) Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą, w sytuacji gdy umowa kredytu hipotecznego zawarta przez przedsiębiorcę z konsumentem nie może już pozostać wiążąca po usunięciu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie, przedsiębiorca ten może powołać się na prawo zatrzymania umożliwiające mu uzależnienie zwrotu świadczeń otrzymanych od tego konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od tego przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez tego samego przedsiębiorcę tego prawa zatrzymania powoduje utratę przez rzeczony konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania zobowiązania umownego po tym, jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu świadczeń zapłaconych jemu w wykonaniu tej umowy.

Podpisy